

Okruh A – Ochrana obyvatelstva a terorismus

Zdeněk MELICHAŘÍK

Cílem studijního textu je v obecné rovině seznámit studenty s problematikou terorismu, jeho dělením s následným částečným osvojením a schopností se orientovat zejména v oblastech jako jsou alternativy terorismu, mezinárodní terorismus, islámský terorismus a terorismus dnes. Mít osvojené základní informace s cílem být schopni z pozice budoucích pedagogických pracovníků problematiku terorismu objasnit a být schopni vysvětlit na jakých základech současný terorismus funguje a jaký je jeho smysl. V omezené míře vysvětlit a objasnit jeho význam včetně konkrétních dopadů na současnou mezinárodní politickou situaci.

autor

ÚVOD

Vymezit pojem terorismus, jeho cíle, obsah, prostředky a metody je do jisté míry velmi obtížné, neboť v odborné literatuře lze najít celou řadu vymezení pojmu terorismus. Ačkoli se jednotliví autoři při vymezení tohoto pojmu značně liší a panuje rozdílná názorová hladina, lze konstatovat, že shoda panuje v označení terorismu z latinského slova „terrere“, které odpovídá českému ekvivalentu strašný nebo hrozný. Zjednodušeně by se tedy dalo říci, že terorismus v sobě skrývá a zahrnuje takové činnosti a metody, které směřují k vyvolání pocitu strachu a hrůzy. Jinými slovy lze terorismus označit jako hrubé zastrašování politických odpůrců hrozbou síly a užití různých forem násilí. Vedle individuálního terorismu existuje terorismus skupin, některé koordinují svoji činnost na mezinárodní úrovni (mezinárodní terorismus).

Podle českého encyklopedického slovníku z roku 1993 je terorismus definován jako: "Souhrn antihumánních metod hrubého zastrašování politických odpůrců hrozbou síly a užití různých forem násilí. Jde o skupinu lidí, ať větší či menší, kteří se snaží násilím dosáhnout určité věci, která je pro ně zásadní a jsou schopni pro tuto věc obětovat i vlastní život. Vedle individuálního terorismu existuje terorismus skupin, některé koordinují svoji činnost na mezinárodní úrovni (mezinárodní terorismus). Samotné precizní vymezení pojmu terorismus

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

je poněkud obtížné a v odborné literatuře je možné najít celou řadu různých definic. Například ve své knize "Politický terorismus" shromáždil její autor Alex Schmith 109 různých definic. Vytvořit jednotnou koncepci problému terorismu je nesmírně obtížné. Pokud bychom si představili náčrt jakéhosi "rodokmenu" tohoto jevu, budeme operovat s následujícími rozlišeními. To první se týká rozdílu mezi vnitřním a mezinárodním terorismem. První podobu lze zase rozdělit na terorismus státní (teror) a na terorismus revoluční, to podle toho, zda jeho cílem je posílit stát nebo ho rozložit. Stát zase může praktikovat království teroru anebo se uchýlit ke státnímu terorismu, to když je stát obviňován z toho, že podporuje teroristické destabilizující akce, aby posílil centrální autoritu. Stát může být konečně i protagonistou válečných podob terorismu, to když se ve válce uchýlí ke kobercovému bombardování s mimořádně zničujícím efektem, anebo k bombardování, které má definitivně zstrašit nepřítele.

Mezinárodní terorismus má různé podoby. Známe především terorismus vedený s cílem získat nezávislost, případně terorismus separatistický, jedná-li se o hnutí, která se tímto způsobem pokoušejí osvobodit z koloniálního útlaku, vytvořit nezávislý stát, či se připojit ke státu jinému, než je ten, k němuž patří. Protikladem k tomu může být koloniální teror vytvářený mocnostmi, které nechtějí postoupit kolonie. Terorismus za nezávislost je svou povahou vždy i mezinárodní, protože své akce přenáší i mimo hranice území, jež je předmětem střetnutí (to je případ palestinského terorismu). Pro úplnost je potřeba uvést ještě případ poslední podoby terorismu takřkajíc v měřítku planetárním, přestože pramení ze specifické problematiky terorismu. Jedná se o "rovnováhu strachu", což je formulace, která syntetizuje společné chování USA a SSSR v období po druhé světové válce, jímž obě supervelmoci sledovaly neměnnost mezinárodního pořádku dohodnutého po druhé světové válce. Tuto rovnováhu zaručovaly hrozbami rozpoutání nukleárního konfliktu.

Autoři se ve vymezení pojmu terorismus velmi různí, a to až do takových extrémů, že jeden autor nazve příslušníka nějakého hnutí teroristou, zatímco druhý ho nazve "bojovníkem za svobodu". Shodně se však většina autorů vyhýbá pojetí, že terorismus je osobní záležitost jednotlivce. Spíše se zabývají analýzou politických programů a podpory od státních či místních institucí a společnosti jako takové. Clutterbuck, cituje čínského filosofa a vojevůdce Sun Tsu, který vidí základ teroristického přístupu v tom, že "zabije jednoho a vystraší deset tisíc ostatních". Další definice je od Raymonda Arona: Násilná akce se nazývá teroristickou, když její psychologické účinky jsou v nerovnováze s jejími čistě fyzikálními výsledky. To vše naznačuje, že teroristé nechtějí, aby po jejich činech bylo mnoho obětí, neboť by tím mohli

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

přijít o širší podporu veřejnosti, a o tu jde především. Cílem teroristů tedy není vysoký počet obětí, ale vzbudit ve veřejnosti pocit strachu, anebo zažehnout vzpouru. Významnou roli zde hrají, především v posledních letech, i všechny druhy médií, neboť věnují těmto zprávám značnou pozornost, mnohdy se snahou udělat z vlastního aktu terorismu senzaci, čímž vlastně "jistým způsobem" teroristické požadavky nebo dokonce i program zveřejňují.

Ovšem aktuální trendy terorismu poukazují na skutečnost, že v současné době dochází k velmi rychlým změnám kvality terorismu směrem od konvenčního (klasického) terorismu kam lze označit klasické metody, jako jsou např. atentáty, únosy, držení rukojmích a žhářství, k novým nebezpečnějším formám. Tyto formy jsou často označovány jako superterorismus. Tento fenomén je spojován s použitím zbraní hromadného ničení (jaderné, biologické a chemické zbraně). S postupujícím vývojem lze hovořit i o tzv. nekonvenčním terorismu, mezi jehož sofistikované formy patří informační a psychologický terorismus.

ALTERNATIVY TERORISMU

Radikalizace vystoupení terorismu s sebou přináší i prohloubení ideologického základu hnutí. Z tohoto důvodu není možné odstupňování hodnot - svět se dělí na přátele a nepřátele. Není vždy snadné dopodrobna poznat různé ideologické pohnutky terorismu. Přesto lze, jako základ, rozdělit terorismus na pravicový a levicový. V první polovině 20. století se na terorismus orientují především (i když nikoli výhradně) pravicová hnutí. Méně pak hnutí revolučního charakteru nebo hnutí zaměřená spíše na národní sjednocení.

Je nutné si položit otázku, zda může být terorismus úspěšný. Ačkoli je velmi těžké na toto odpovědět, je jasné, že mnoha revolucím a národně osvobozenecským bojům terorismus předcházela. Případ Irska nebo Izraele jsou jasným důkazem. Zatímco v roce 1816 existovaly ve světě pouze 23 suverénní státy, v roce 1919 jich bylo čtyřicet devět; v roce 1946 už šedesát šest a v období 1958 - 1964 (což je nejvýmluvnější údaj) se počet samostatných států zvýšil z devadesáti na sto dvacet. Až na výjimky však tyto důležité změny neproběhly nijak poklidně. Aby hnutí bojující za nezávislost dosáhla úspěchu, muselo téměř vždy dojít k válce a téměř každé z těchto válek předcházela fáze teroristického boje. Za úspěch terorismu se dá považovat i postoj států v Evropě. Ačkoliv to žádná vláda nemůže oficiálně připustit, je téměř jisté, že v několika případech se dospělo k určité formě tajných dohod mezi teroristickými skupinami a představiteli západních zemí. Jejich cílem bylo zabránit tomu, aby se příslušná země stala místem teroristických, zvláště pak palestinských akcí. Tyto případy se obvykle

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

týkaly případů, kdy došlo k dopadení zahraničního teroristy. V takovém případě se země zavazovala, že bude jednat tak, aby teroristy bez velkého ohlasu vypověděla, případně po odsouzení propustila z vězení. Výměnou za to se šéfové teroristických skupin měli zavázat, že se pokud možno budou plánování akcí v příslušné zemi vyhýbat. Podobné postupy se měly zachovávat i při vyhošťování teroristů do třetích zemí, jež měly zase zajistit jejich volný průchod do některé arabské země. To vše je pochopitelně tajné a jen obtížně by to bylo možné dokázat. Příklad takovéto spolupráce lze označit postoj Itálie po zatčení únosců lodi Achille Lauro. Ti po propuštění rukojmí měli mít volný průchod, ale mezitím se zjistilo, že zabili amerického občana. I přes silný americký odpor byli únosci nakonec propuštěni. Teroristům se tak podařil klasický strategický tah - vyvolat rozdíšku mezi spojeneckými vládami.

Terorismus lze dělit na:

- Vnitřní
- Státní
- Revoluční
- Mezinárodní
- Separatistický
- Globální

Vnitřní terorismus lze rozdělit na terorismus státní (teror) a na terorismus revoluční, to podle toho, zda jeho cílem je posílit moc státu, nebo ji rozložit. Cílem teroristů není vysoký počet obětí, ale vzbudit ve veřejnosti pocit strachu, anebo zažehnout vzpouru. Poslední teroristické útoky však mají cíl trochu odlišný - usmrtit co nejvíce obětí a v konečném důsledku vyvolat pocit strachu. Významnou roli zde hrají, především v posledních letech, i všechny druhy médií, neboť věnují těmto zprávám značnou pozornost, mnohdy se snahou udělat z vlastního aktu terorismu senzaci, čímž vlastně „jistým způsobem“ teroristické požadavky nebo dokonce i program zveřejňují. Právě tím se proslavila v posledních letech katarská televizní stanice Al-Džazíra.

Státy, které údajně podporují terorismus

- Irák - teroristické akce, které podnikal režim Saddáma Husajna zejména proti Íránu a Spojeným státům;

Studijní text k projektu

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

- Írán - akce na Blízkém a Středním Východě a akcí zaměřených proti Izraeli;
- Kuba - skupiny ze zemí Latinské Ameriky, zejména Kolumbie a baskické ETA;
- Libye - evropské teroristické skupiny v Evropě (IRA), Africe a podpora protiizraelských organizací;
- Sýrie - teroristické akce zaměřené proti Izraeli a Turecku (podpora PKK);
- Súdán - podpora svaté války islámu (džihád);
- Korejská lidově demokratická republika - vlastní teroristické akce, podpora asijských skupin;
- Afghánistán - dřívější vláda Tálibánu podporovala džihád, po atentátech 11. 9. 2001 byla označena jako viník a odstraněna. Dnes už zbývá jen několik pravděpodobných center odporu v těžko přístupných horách na severu země.

Kontrolní otázky:

1. Vysvětlete a popište rozdíl mezi vnitřním, státním a revolučním terorismem.
2. Které státy lze označit jako podporující terorismus a uveďte příklady.
3. Lze v současnosti hodnotit formy a způsoby provádění teroristických akcí za ničivější, brutálnější a technologicky a organizačně vyspělejší?

MEZINÁRODNÍ TERORISMUS

Rusko

Hnutí Zemlja i volja, stejně jako následné a ještě extremističtější hnutí Narodnaja volja, bylo jednou z forem nejširšího populistického hnutí, které se netýkalo jen Ruska, ale právě tam se projevilo nejvýrazněji. Jeho akční program byl založen na rozbití samoděržaví a na jeho nahrazení federací samosprávných socialistických jednotek.

Balkán

Hnutí založené intelektuály a učiteli (podporované Bulharskem) se organizovalo do komitérů (buněk), které měly souběžnou činností získat kontrolu nad makedonským územím. Cílem bylo vyvolat ozbrojené povstání, které se mělo proměnit v partyzánskou válku a současně se vyhnout násilné represí otomanské vlády.

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

Irsko

Historie irského terorismu není u konce a žádá si zvláštní pozornosti. Především se jedná o první městské teroristické hnutí se širokou škálou projevů. Bylo motivováno bojem o nezávislost zaměřeným proti „vnitřnímu kolonialismu“, ekonomického typu, jehož bylo Irsko obětí a jehož kořeny sahají až do 16. století. Pod vedením Eamona De Valery a Michaela Collinse pak vznikla IRA, již připadla úloha dovést Irsko k úplné samostatnosti.

Indie

Indický terorismus sahá od roku 1905 do konce čtyřicátých let, tedy do doby získání nezávislosti. V indickém nacionalistickém hnutí ční dvě postavy: Gangadhár Tilak a Damodar Savarkar. První z nich uplatnil svůj vliv převážně na úrovni propagandy, založené na náboženské mobilizaci, která měla vést lid v boji proti cizincům. Poté, co založil nacionalistickou společnost (Abhinava Bháráť Society), odstěhoval se do Anglie, kde mezi indickými studenty hledal síly pro své teroristické akce, které vyvrcholily v roce 1909 vraždou sira Williama Curzona Wylлиеho. Poté byl vypovězen do Indie, kde ve vězení strávil dvacet let, aby se poté stal hlavou teroristické organizace Raštriya Swayam Sewak Sangh, která měla za cíl sjednocení Indie. Proto je považován za „duchovního otce“, vraždy Ghándího.

Alžírsko

V roce 1954 začal v Alžírsku boj za nezávislost na Francii, který v roce 1956 nabyl formy terorismu. Teroristická ofenzíva začala 30. září 1956, kdy na tržišti v Alžíru vybuchly dvě bomby. Teror narůstal každým dnem a francouzská vláda se 7. ledna 1957 rozhodla převést policejní pravomoci na armádu, a tím pádem stfret militarizovat. Vůdcové alžírského osvobozeneckého boje v čele s Ferhatem Abbáem řídili operace z exilu v Maroku.

Střední východ

Středovýchodní terorismus má přesné datum narození. Vznikl roku 1967, přesněji v období po šestidenní válce, kterou vedl Izrael s Egyptem, Sýrií a Jordánskem. Od roku 1948 byl Izrael ve válce se sousedními zeměmi a jeho vzrůstající moc přinutila vlády arabských zemí (prakticky celá LAS), aby podporovaly rodící se palestinské hnutí. K jejich vystoupení došlo už na konferenci arabských zemí, která podpořila vznik OOP. V OOP se spojily různé organizace, z nichž nejvýznačnější byla Al Fattáh, řízená Jásirem Arafatem, Lidová fronta za

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

osvobození Palestiny, řízená Georgem Habbášem a posléze Wádím Haddádem, a Demokratická fronta za osvobození Palestiny.

Itálie

Dějiny italského terorismu začaly 12. prosince 1969, kdy vybuchla v Římě na Oltáři vlastní bomba. Ještě téhož dne vybuchla druhá bomba v Zemědělské bance v Milánu, kde zabila šestnáct lidí. Viníci nebyli nikdy nalezeni. Tím začaly dějiny italského terorismu za vzniku organizace s názvem Rudé brigády. Největší akcí Rudých brigád byl únos a posléze vražda Alda Mora, jednoho z nejprestižnějších politiků Itálie. Stalo se to 16. března 1978.

Německo

Druhého června 1967 v průběhu studentské manifestace (které proběhly v těchto letech snad celou Evropou) zastřelila policie při zásahu jednoho studenta. To se pro jeho přítele stalo impulsem k rozhodnutí přejít k ozbrojenému boji. Prvními vůdci skupiny se stali Andreas Baader a Gudrun Ensslinová. Policie je však brzy zatkla pro podezření z únosu. 14. května však na scénu vstoupila nejznámější osobnost skupiny Ulrike Meinhofová, která velice riskantní operací osvobodila Baadera z vězení. Vedle Hnutí 2. června tak souběžně vznikla Skupina Baader - Meinhofová. Jejich strategická linie byla na rozdíl od italských teroristů internacionálnější.

Kontrolní otázky:

1. Vysvětlíte pojem mezinárodní terorismus.
2. Uveďte, které státy podporují mezinárodní terorismus, a objasněte na konkrétních příkladech.
3. Bude mít výsledek provedení referenda a následně odchod Velké Británie z EU vliv na možnou eskalaci problémových teroristických skupin a hnutí v rámci Velké Británie?

TERORISMUS DNES

Zajisté lze souhlasit se skutečností, že v důsledku probíhající migrační krize se prohlubují obavy z případných důsledků. Lze vyzorovat rozdílné názory včetně přijatých

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

opatření jednotlivých států v rámci EU díky nejednotnosti a nedůslednosti řešení současné situace z pozice EU. Současná situace se díky masivnímu přílivu ilegálních migrantů stává neúnosnou a je nutné tuto situaci řešit komplexně v rámci celé EU. Spirála migrační krize je v bodě, kdy Německo v čele s kancléřkou Angelou Merkelovou je připraveno eliminovat všechny dřívější závazky a zavřít hranice Bavorska před miliony běženců (ředitel berlínského Ústavu globální veřejné politiky Benner). V přímé souvislosti s migrační krizí vznikla i vážná obava o bezpečnost v Evropě. Lidé v celé Evropě řeší v poslední době zásadní problém s přibývajícími ilegálními migranty z Afriky a Blízkého a Středního východu. Zejména pokud jde o ilegální migranty lze zcela oprávněně hodnotit situaci z bezpečnostního hlediska jako velmi vážnou.

➤ Náboženství islám

Vzhledem ke skutečnosti, že problematika islámu je velmi složitá a zcela záměrně a cíleně vykládána a zkreslována, je zcela přínosné se touto problematikou zabývat obšírněji.

Počátky islámu

Náboženstvím jediným u Boha jest věru islám (Korán 3:19). Už od nepaměti se lidé snaží chápat svět, život na něm, přírodní jevy, ale i smrt a případný život po ní. Islám je jedním za základních světových náboženství, který se snaží svým věřícím nabídnout odpovědi na jejich otázky. Bůh Alláh se zjevuje lidem prostřednictvím proroků. Zcela jistě nejvýznamnější byl Muhammad. Narodil se v roce 570 n. l. ve kmeni Kurajšovců v Mekce. Po smrti rodičů se stal jeho opatrovníkem dědeček. Již jako mladý podnikal obchodní cesty, kmenové výpravy a účastnil se válek. Byl známý svým dokonalým a vytříbeným chováním, díky němuž získal srdce bohaté ženy z významné rodiny z Mekky, Chadidži. Muhammad se nikdy hlasitě nebouřil, vždy se ale stranil pohanských obřadů svého kmene. Bez jakéhokoli povědomí o křesťanských nebo židovských tradicích a duchovního vzdělání trávil hodně času meditacemi v jeskyni Hira nedaleko Mekky. Asi ve čtyřiceti letech dospěl ke konečnému náboženskému probuzení a posláním stát se prorokem. Bůh k němu sestoupil v noci, kterou v Koránu nazývá jako Úkradek a po dalších 23 let se mu zjevoval prostřednictvím prostředníka Gabriela. V prvních letech přijalo Muhammadovo učení jen velmi málo lidí. Příznivci islámu, mezi které patřila i jeho žena a bratranec vzbuzovali

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

nepřátelství a byli nuceni usadit se v městě Jatribu, později přejmenovaném na Medínu. Toto stěhování se nazývá hidžra a je událostí, od které se počítá islámský kalendář. Během deseti let se nechalo islámem strhnout mnoho místních obyvatel. Na konci desátého roku pobytu v Medíně uskutečnil také pout', kterou muslimové konají dodnes. Vedla z Medíny do Mekky a její rituály taktéž přetrvávají až do dnešní doby. Po návratu zpět postihla Proroka Muhammada nemoc, jíž podlehl v roce 13. Po hidžře.

Již v 7. století n. l. došlo ke sporům o vedení islámské obce. Šiité věří, že Prorok jmenoval Alího ibn Abi Tálíba svým nástupcem. Ten jmenoval nástupcem svého nejstaršího syna a ten zase svého bratra. Vedení by se tedy mělo předávat z generace na generaci. Naopak Sunnitě se přiklánějí k názoru, že jmenování nástupce Prorokem bylo jen jakési vyjádření jeho vynikajících vlastností, ale následovník by měl být zvolen skupinou starších z Medíny. Muslimský vládce obecně nazývaný chalífa převzal po Muhammadově smrti vládu, což později vedlo k oddělení šiitské menšiny od sunnitské většiny v 7. století n. l. Tím vznikly spory trvající dodnes.

➤ Základy islámu

Během svého života v Mekce byla Prorokovi zjevena podoba Koránu, svaté knihy všech muslimů. Toto období jeho života bylo nejdůležitější pro podřízení, důvěru a oddanost Bohu Alláhovi a štedrý a nesobecký život. Naopak medínská fáze Prorokova života formovala islám v oblastech společenského života, rodiny, války, obchodu a jiných řízení nezbytných pro civilizovanou společnost. Islám tedy není jen náboženstvím, je to dín. V češtině ani jiných jazycích neexistuje slovo, které by výraz dín přeložilo. Je to jediný správný způsob, jak se chovat na zemi, jak následovat pravdu, Boha a odevzdat se mu. Islám se začal rychle šířit válečně i obchodně po Asii i severu Afriky a to i díky jednoduchosti a jasnosti svého učení. Ukazuje jedinou cestu, nedává velkou možnost výběru. Lidé hledající odpovědi je v islámu naleznou snadno. Mezi základy dínu patří pět základních pilířů islámu.

Prvním z nich je skutečnost, že žádný jiný bůh kromě Boha (Alláha) neexistuje a Muhammad je jeho Prorokem. **Druhým** základním prvkem víry je božská absolutní spravedlnost. Spravedlnost na zemi není úplná, protože se do ní vměšuje člověk. Komu se nedostane úplné spravedlnosti na tomto světě, dosáhne jí po smrti. Kdo si přeje moci. Vždyť jedině Bohu náleží moc veškerá. K Němu stoupají slova dobrá a On skutek zbožný k sobě pozvedá. Pro ty, kdož úklady zlé chystají, připraven je trest přísný a úklady jich se vniveč

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

obráti. (Korán 35:10). **Třetím** prvkem je proroctví. Na zem přicházeli mnozí proroci hlásající vždy stejná poselství, jen v různou dobu různým lidem. Muhammad všechna tato poselství shrnuje a ztělesňuje všechna předchozí učení. Co se týče předchozích rituálů, všechny je nahrazuje. (Což znamená, že i dříve vznikla náboženství křesťanství a judaismus jsou předchůdci islámu, jejich proroci byli i prorocy islámskými. Islám je jen poupravuje a v něčem přesahuje). **Čtvrtý** prvek islámu vysvětluje duchovní vedení. Nejlepším příkladem byl samotný Muhammad, který nebyl jen duchovním vůdcem, ale i vládcem své doby. Nejlepším vůdcem je ten, v němž se spojují božské vlastnosti s kvalitami a schopnostmi. To ukazuje na jasnou spojitost náboženství a státu a vytvoření tím jediného správného rámce. Posledním **pátým** prvkem je víra v návrat. Po smrti těla žije duše dále v jiné fázi existence, ať už dosáhla ve fyzickém světě čehokoli. "Posmrtný život bude takový, jací do něj vstoupíme, neplatí tu prostor ani čas. On život i smrt dává a k Němu budete navraceni." (Korán 10:56)

➤ Život muslimů

„Absolutním dobrem je uctívání Alláha a vědomosti o něm a nejhorším zlem je sobectví, nevědomost a předstírání, že Alláha nepotřebujeme“ (Šajch Fadhlalla Haeri: Základy islámu, Votobia 1997, str. 31). Islám je založen na sebedisciplíně a poskytuje dokonalý návod, jak jednat s ostatními i se sebou samotným. V první řadě je důležité přijmout Alláha a odevzdat se mu, což se nazývá islám. Dále je důležité aplikovat Alláhovo učení tak, aby řídilo celý náš život, čímž je dosaženo iman. Jestliže se iman a islám spojí natolik, že člověk přijme skutečnost, že Bůh ho neustále sleduje, přestože on sám Boha vidět nemůže, je dosaženo stádia nazývaného išan.

Je důležité pravidelně uctívat Boha modlitbou, jejíž forma byla ukázána Prorokovi. Modlitba by měla probíhat alespoň pětkrát denně a je nejvyšším a nejmravnějším aktem. Mezi další povinné činnosti patří dávání almužny. Její minimální hranice je stanovena v závislosti na výdělku, maximum omezeno není. K očištění fyzického těla a prohloubení citlivosti dochází v měsíci Ramadánu, kdy drží muslimové půst. Znamená to pro ně nepřijímat žádnou potravu ani nápoje od úsvitu do západu slunce. V této době se doporučuje také půst smyslových a jiných orgánů, což pro muslimy znamená zdržet se jakýchkoli vzrušení i intimního styku. „Jezte a pijte až do chvíle, kdy od sebe rozeznáte bílou a černou nit na úsvitu, potom dodržujte plný půst až do noci. A nesouložte s nimi, zatímco se

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

zdržujete v rozjímání v modlitebnách! Toto jsou ohraničení Boží, nepřibližujte se k nim!“ (Korán 2:185) Poslední povinností muslimů je putování. Každý by měl alespoň jedenkrát vykonat pouť do Mekky. Cesta je symbolem odřeknutí světa a všech svých tužeb a následný návrat zpět. Pout' má dvě části. První se dá podniknout kdykoli v roce, součástí druhé je zastávka v Arafatu, která se dá podniknout jen jedenkrát do roka v přesně určený den. V určité vzdálenosti před vstupem do Mekky provede muslim rituální omývání a oblékání bežešvého kusu tkaniny. V samotné Mekce se provádí další akty nesmírně důležité a duchovně významné.

➤ Ospravedlňuje islám násilí?

Při svém vzniku byl islám revoluční právě svým nenásilným šířením. Zatímco ostatní náboženství se snažila za každou cenu vymýtiti všechny víry krom té vlastní, muslimové neviděli problém v tom, existovat po boku lidí věřících v něco jiného. Islám uznává proroky křesťanství a judaismu a chápe jejich pravdu a myšlenky, nejpravdivějším a největším prorokem pro ně však zůstává Muhammad. V očích muslimů je islám nejdokonalejším náboženstvím, jemuž se chtěla přiblížit i náboženství dříve vzniklá, islám ale popsal cestu k jedinému Bohu nejlépe. Prvotní islám byl šířen nabízením jiné, lepší cesty, ne vnučováním. Na územích, která muslimové získali pod svou nadvládu, měli i židé a křesťané šanci dosáhnout vysokých postů a žít běžným životem. Jediné co museli přijmout, byl fakt, že jejich vůdci jsou trochu jiného vyznání.

Jednou z povinností muslimů je konat dobro, bojovat za něj a odhalovat a ničit zlo. Muslim by měl být ochoten položit život za Boha, protože na světě je jen aby poznal život a vrátil se zpět k Alláhovi. Nezbytné podmínky pro zlepšení lidstva je zápas o dosažení vhodného cíle. Poslední z činů muslimů je džihád. Toto slovo znamená něco jako „snažit se ze všech sil, vydávat maximum energie,“. Džihád má složitou strukturu. Začíná Velkým džihádem namířeným proti sobě. Jeho cílem je zbavení se nízkých tendencí (chtíče, chamtivosti) a sebeočistění. Cílem Velkého džihádu je příhodný stav vhodný k procitnutí a osvětlení. Tento typ džihádu je nařízen každému muslimovi. Existuje také džihád ve vztahu k vnějšímu světu, který se snaží vzdělávat, obohacovat a zlepšovat sociální podmínky. Pokud si to podmínky žádají, je jeho vrcholem obětovat vlastní život pro Boha. V západních médiích je džihád popisován jako krvavá „svatá válka“. Takovýto typ násilí ale Korán odmítá. „A když násilí činíte, jste jak tyraní násilní!“ (Korán 26:130). Cílem Muhammada

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

bylo harmonické a dokonalé soužití všeho živého na zemi v době, která nám byla určena k životu. Nedobrovolné, nebo dokonce násilné jednání ospravedlňuje islám jen v případech, pokud je opravdu nutné a jsou vyčerpány všechny další možnosti řešení. Pokud je ohrožena samotná existence islámu, pak jsou muslimové povinni vstoupit do boje, pokud jsou toho schopni.“ Kdyby byli Korán a prorok Muhammad bráni vážně, byl by islámský terorismus nemožný“ (Hadayatullah Hübsch: Fanatičtí bojovníci ve jménu Alláha, Naše vojsko 2002, str. 14).

➤ Jaké motivy má islámský terorista?

Hovoříme-li o islámském terorismu, často využíváme výrazu fundamentalismus. Tímto pojmem se označuje víra v naprostou správnost a neomylnost nějaké svaté knihy, přesvědčení o nepotřebě jejích dalších výkladů a o neoddělitelnosti náboženství a politického života. Fundamentalisty bychom tedy mohli označit téměř všechny muslimy, vyjma intelektuální učence hlásající moderní islám. Specificky islámský fundamentalismus už ale není společný všem muslimům, protože si klade 3 základní cíle:

- 1) užívání islámských zákonů pro všechny muslimy,
- 2) sjednocení všech zemí, ve kterých tvoří muslimové většinu,
- 3) postupná islamizace celého světa.

Vnější pozorovatelé uvádějí jako společný znak islámských fundamentalistů nedůvěru k současným vládcům v islámských zemích., kterým je vyčítáno nedostatečné dodržování islámských zákonů. Fundamentalismus ale není jen terorismus. Někteří fundamentalisté zakládají školy, sociální domovy, nemocnice. Islámští teroristé se snaží naplnit vždy aspoň některý z cílů islámského fundamentalismu. K tomu využívají svého náboženství různým způsobem. V nábožensky motivovaném muslimovi odhodlaném spáchat teroristický útok se jeho sebevědomí vygradovalo až k přesvědčení o své vyvolenosti k vykonávání vůle boží. Považují sami sebe za mučedníky a ztělesnění dokonalosti. Jejich hlavním cílem je vyhladit všechno zlo z tohoto světa. To je představováno především těmi, kteří nerozlišují víru, snaží se pošpinit pravověrné muslimy a žijí v nesouladu s učením Proroka. Tito lidé cítí odpor k těm, kteří využívají svou lidskou existenci ke zvrhlostem a nízkým věcem. Svět se jim zprotivil, protože vše svaté odmítá, a tak berou osud do vlastních rukou a snaží se bojovat

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

proti všem oddaným Satanovi. Ty pro ně představuje povětšinou západní svět, tedy hlavně civilizovaná Evropa a USA, jejichž obyvatelé se naprosto vzdalují od původního smyslu lidského bytí. I na sebe uvalují část vinny za současný stav světa a svými zoufalými a zuřivými činy se snaží dosáhnout spasení a zbavení se vlastních hříchů.

Na druhou stranu existují také nábožensky motivovaní teroristé jednající naprosto chladně a s rozmyslem. Jejich hlavní motivací je přinesení vlastní objeti, která jistě pomůže islámu ke konečnému vítězství. Sami se považují pouze za nedůležitou součást společnosti. Jsou totálně upsáni fixní ideji tvrdící, že „Bůh to tak chce“, aby nemuseli pochybovat a také aby se nemuseli snažit příliš chápat svou komplikovanou úlohu.

Druhý typ islámských teroristů vychází spíše z představ a myšlenek formovaných islámskou kulturou, než přímo z tohoto náboženství. Víra zde tedy hraje jen sekundární roli. Tito teroristé jsou motivováni nespokojeností s aktuální politikou a diplomacií. Cítí se být k podobným akcím tlačeni, protože není naplněna jejich vlastní představa o spravedlnosti. Jejich zem je obsazena, čímž jsou oni i celý národ zbaveni nezávislosti a vystaveni zdánlivému, či skutečnému ponížení. Jejich činy jsou hnány zoufalstvím, hrdostí i odvahou. Chtějí se sami podílet na změně a korigovat běh dějin. Jejich cílem je nastolit takové podmínky, které by dovolovaly samostatně řídit svou vlast, pokračovat v národních tradicích, dosáhnout pocitu sebeurčení a národní identity. Jinou motivací může být i snaha pomstít někoho z rodiny či přátel nebo pouze získat čest a uznání. Sami se považují za hrdiny bojující za cosi šlechtného. Islám používají jen jako jakousi zástěrku, díky které mohou své činy ospravedlnit. Jako záminku používají právě verše z Koránu, možná jen k uklidnění svého svědomí. Jejich výhodou je konkrétnost cílů, které si vytyčili. Nepřátele lze bezpečně určit, vidět a lze na ně také útočit, což je u teroristů motivovaných čistě nábožensky problém. Morálku a etiku islámu pro ně není těžké přehlédnout, pokud ji vůbec znají. Teroristé navíc nepotřebují brát morální a etické zásady příliš vážně, protože jde přece o boží vůli a boj za spravedlnost a to jdou všechny ostatní věci stranou.

S částečně politickou motivací předchozích teroristů přímo souvisí revolučně a čistě politicky motivovaní teroristé. Jejich chápání politiky je omezeno pouze na rovinu ozbrojených střetnutí a terorismus je poslední možností v pro ně beznadějně situaci. Jsou zřetelně vzdělanější a inspirování četnými revolucionáři. Islámskou víru využívají především šikovně a vypočítavě k přesvědčení ostatních a jejich mobilizaci. Sní o slávě a doufají, že jí rychle dosáhnou teroristickým činem. Sami sebe vidí jako ty utlačované, proti čemuž se nebojí ohradit bez jakéhokoli humánního cítění. Jejich cílem je dosáhnutí aspoň

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

dočasných výhod pro svůj národ. K tomu používají nejen prostředků teroru, ale také politického vyjednávání.

Specificky motivovanou skupinou teroristů jsou tzv. sebevražední teroristé. V nich se mísí vidina některého z výše uvedených cílů s vlastní představou Ráje, do kterého se po smrti dostanou. „Ti, kdož pokání činili, víru měli a zbožné skutky konali, Ti do ráje budou uvedeni a nebudou nikterak ošizeni, do zahrad Edenu, jež přislíbil Milosrdný služebníkům Svým v nepoznatelné věřícím. A pak věru slib Jeho se splní! A neuslyší tam žádné tlachání, nýbrž jen pozdravy „mír s vámi“, a obživu tam budou mít zrána i zvečera.“ (Korán 19:60-62). O tom, jak skutečný islámský Ráj vypadá, se vedou četné spekulace a názory na toto téma se značně liší. Extrémističtí muslimové, hlavy teroristických organizací, nabádající k sebevražedným atentátům, se většinou soustředí jen na fyzickou podstatu Ráje. Muslim, který se ve svém životě dostal do svízelné situace a je nespokojený se svým sociálním a materiálním stavem se po spáchání sebevražedného útoku podle nich dostane do Ráje, kde bude vše, co mu v životě chybělo. Kolem roku 1000 n. l se vytvořila sekta nazývaná Asasínové. Mladí muži, kteří do ní vstoupili, byli omámeni značným množstvím hašiše a zavedeni do zahrad, které připomínaly představu Ráje, tam si mohli užívat veškeré nadpozemské radosti, a když procitli, nebylo už těžké je přesvědčit k úkladné vraždě, při které byl nasazen jejich život. I v našich médiích se o islámském Ráji mluví a píše povětšinou ironicky. Jsou popisovány všemožné způsoby k ukojení všech smyslů. Hojnost jídla, dívky a jinoši, alkohol, všudypřítomná láska a krása. Pro muslima vedeného celoživotně k čistotě duše a k tomu, aby držel své smysly na uzdě, může být takováto představa opravdu lákavá. Islámští myslitelé a teologové ale poukazují, že popis ráje v Koránu je jen metaforami a symboly, které je potřeba umět správně vyložit. Oni sami popisují Ráj spíše jako jakousi cestu, po které je člověk veden Alláhem, který se nad ním smíloval. Podmínky v Ráji nelze srovnávat s fyzickým a hmatatelným světem na zemi, je to něco, co nelze smysly vůbec poznat a co nemůže odpovídat dimenzím tohoto světa. Důležité také je, že islám zásadně odsuzuje sebevraždu. Sebevražední atentátníci se však odvolávají k tomu, že pouze slouží Bohu a vedou džihád, za který nasadili vlastní život. Zdali Alláh takovéto činy akceptuje, nikdo z nich zřejmě přesně neví, jelikož ke zjevení Alláha mluvícího o podobných činech nebo znamení dokazující jejich pravdu zřejmě nedošlo. Ráje lze podle Koránu dosáhnout i jinými cestami. Prorok Muhammad například řekl, že „Inkoust učence je cennější, než krev mučedníka.“ Tento výrok jasně ukazuje, že Ráj je pro všechny

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

muslimy vedoucí dobrý duchovní život a provádějící Velký džihád namířený proti sobě a zlu v sobě ukrytém.

Někteří islámští fundamentalisté se při svých teroristických akcích opírají také o příběh o zjevení mahdího. Ten sám o sobě není uveden v koránu, je ale v několika sbírkách starých učenců islámu. Osobnost mahdího je vykládána jako znovuzrození Ježíše, nazývaného v islámu Ísa. Muslimové v mahdím vidí osobu seslanou Alláhem a podléhající přímému božskému vedení. Někteří se přiklánějí k názoru, že mahdí je jediný, který může zahájit skutečný džihád. Až bude na zemi nejhůř, islám bude jen slovem a všude bude vládnout násilí, sestoupí mahdí na zemi, aby vrátil islámu slávu. Právě této osobnosti už využili mnozí extrémističtí muslimové. Prohlásili sami sebe za mahdího nebo ohlásili jeho zjevení a předložili důkazy o nastávajícím konci světa, čímž zažehli více či méně úspěšná povstání a revoluce. Asi nejvýraznějším bylo povstání Muhammada Ahmada v Súdánu v letech 1843-1885. Jménem mahdího se mu podařilo získat značnou část země, kterou ovládal až do své smrti a porážky Brity. Osobnost mahdího je i dnes v myšlenkách muslimů velmi živá a někteří nedočkavě očekávají jeho příchod a začátek džihádu.

Muslimové odhodlaní ke spáchání teroristického činu většinou nedisponují přílišnou znalostí Koránu ani jeho výkladů. Odvolávají se pouze k některým, z kontextu vytrženým, veršům. Neohlížejí se ani na situaci, při níž byly verše zjeveny, ani na ostatní učení a jednání Muhammadovo, čímž se od islámu podle většiny muslimů pouze vzdalují. Jako příklad lze uvést tyto verše: „A bojujte na stezce Boží proti těm, kdož bojují proti vám, avšak nečiňte bezpráví, neboť Bůh nemiluje ty, kdož se bezpráví dopouštějí. Zabíjejte je všude, kde je dostihnete, a vyžeňte je z míst, odkud oni vás vyhnali, vždyť svádění od víry je horší než zabití. Avšak nebojujte s nimi poblíže Mešity posvátné, dokud oni s vámi zde nezačnou bojovat. Jestliže však vás tam napadnou, zabte je - taková je odměna nevěřících! Jestliže však přestanou... tedy Bůh věru je odpouštějící, slitovný! A bojujte proti nim, dokud nebude konec svádění od víry a dokud nebude všechno náboženství patřit Bohu. Jestliže však přestanou, pak skončete nepřátelství, ale ne proti nespravedlivým. Měsíc posvátný proti měsíci posvátnému; i věci posvátné podléhají zákonu krevní msty! Kdokoliv proti vám vystoupí nepřátelsky, pak i vy proti němu tak vystupte, podobně jako on vystupoval proti vám. A bojte se Boha a vězte, že Bůh stojí na straně bohabojných.“ (Korán 2:190-194). Uvedené verše jsou dokreslením okolností, za kterých lze vést džihád. Základem je předpoklad, že jsou muslimové utlačováni a potíráni. Z textu je jasný násilný charakter džihádu, avšak jen v případě, že jsou muslimové sami vyhnáni ze svých území. Důležité

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

také je, že jakmile upustí protivníci od boje, je nutné násilí přerušit a uzavřít mír. Nikde se také netvrdí, že mají být boje vedeny tak dlouho, dokud se z nevěřících stanou věřící nebo že se má svatá válka použít jako prostředek donucení k víře.

Kdo je tedy nepřítelem extrémistických muslimů? Celý západní svět pro svou konzumnost a celkový styl života. Americká ekonomika a restaurace McDonald's můžou sloužit jako příklady toho, co islámských teroristům na západním světě vadí. Jádrem je ale v něčem jiném. Naše uvolněné mravy a naprostá odlišnost naší kultury, která je přehnaně egoistická, nehledá správné hodnoty a naprosto se zřekla Boha, to jsou zřejmě hlavní příčiny snahy islámu podmanění západní kultury. Islám je podle muslimů jediným možným řešením západní krize a hlavním cílem je nastolení všeobecného muslimského zákoníku šarií, vycházejícího z Koránu, pro celý svět. Dalším typem nepřátel jsou Židé. Stát Izrael je trnem v oku mnohým muslimům. Obecně přetrvává myšlenka, že Židé jsou vetřelci na islámském území, kteří sem byli uměle deportováni po 2. světové válce. Není tomu tak. Židé žili na Arabském poloostrově od nepaměti ve větším či menším počtu. Nepřítelem se může stát i muslim, který nějakým způsobem neodpovídá přísným mravním zásadám v některých státech. Tyto mravy však mnohdy nemají s pravidly popsány v Koránu nic společného a jsou diktovány společností, nikoli Bohem. Nelze opomenout ani stovky let trvající boj mezi Šíity a Sunnity, jehož oběti tvoří největší procento zabitých při teroristických útocích a akcích a to celosvětově, ne pouze při útocích islámských teroristů.

➤ Osobnost teroristy

Ve světě bylo provedeno několik studií a rozborů psychik atentátníků a všechny došly ke stejnému závěru. Prototyp islámského teroristy neexistuje. Je však jen málo teroristů, kteří podnikají útoky na vlastní pěst. Snažení těchto samotářů většinou nemá velký úspěch a atentátníkům jde hlavně o slávu a čest. Mnohem efektivnější je působení teroristy v teroristické skupině. Ta se skládá z mnoha článků a činitelů a až tím posledním z nich je terorista, který je nakonec vyslán k vykonání útoku, tak zvaný atentátník. Právě působení skupiny na psychiku atentátníka je důležitým jevem. Hlavní roli zde hraje vůdce skupiny. Jeho osobnost musí být natolik charismatická, aby dokázal bezproblémově a bez zaváhání udržovat přesvědčení o důležitosti plánovaných operací i vytyčených cílů. Nikdo však nemůže nikoho přimět, aby při teroristickém útoku nasadil, nebo rovnou obětoval vlastní život. Úkolem těch, kteří atentátníky shánějí, tedy není přesvědčovat jen tak, ale vyhledat

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

osoby, ve kterých lze identifikovat dispozice ke spáchání teroristického činu a tuto dispozici co nejvíce posilovat. Samotné rozhodnutí už ale zůstává na atentátníkovi. „Verbíři často využívají náboženské víry při indoktrinaci budoucích atentátníků, využívají jejich přesvědčení, že budou odměněni v ráji, a tím posilují už existující tendence k sebeobětování. “(Ehud Sprinzak: Racionální fanatikové: Co se děje v mysli sebevražedného atentátníka, Foreign Policy, 2000). Obecně rozšiřovaný názor o tom, že terorista je samotářský nemyslíci fanatik, kterého nelze od jeho činu odradit je téměř ve všech případech scestný. Ve skutečnosti jsou atentátníci jen ničivým nástrojem šéfů teroristických organizací a téměř nikdy netrpí psychickými poruchami.

Určitá psychopatologie je ale u atentátníků pozorovatelná. Pověštinou vyrůstají v prostředí, které je nějakým způsobem frustrující. Atentátník nenachází uspokojení svých psychických potřeb týkajících se bezpečnosti a suverenity pro svou rodinu či skupinu, ke které patří. V psychice takového člověka vznikají traumata z nadvlády mocnějších a z potlačování vlastní skupiny. Pocit oběti a pronásledování bývá i v kolektivní paměti celých generací. Člověka v takovémto stavu již není tak těžké přesvědčit o nutnosti akce, zvláště podaří-li se konkrétně pojmenovat nepřítele, který za vše může, skutečně, nebo jen zdánlivě. Tento okamžik je pro formování psychiky atentátníka velmi důležitý. Vytýčený nepřítel je absolutně dehumanizován a veškerá vina za všechno zlo a bezpráví je svalena jen na něj.

Příčinou páchaní teroristických činů může být i hledání vlastní identity atentátníka. Vymezování sebe sama probíhá často zaměněním názoru či postoje spadajícího pod atribut “já” za “my”. Duchovní jistotu, solidaritu i jistou sociální roli atentátníci nalézají právě v teroristické skupině. Identita skupiny pak tedy splývá s identitou, kterou si vytvoří atentátník. To, co “my” není, stává se jimi, tedy nepřítelem.

Naopak u vůdců teroristických organizací, kteří celé procesy řídí a korigují, se často setkáváme s myšlením tzv. totalitních vládců. To lze definovat jako naprostý perfekcionalismus a utopismus. “Člověk myslící v tomto stylu si vytvoří vlastní ideál světa, jelikož se není schopen vyrovnat se skutečností, že stávající svět, v němž žije, je nedokonalý- zrcadlí se zde jeho vlastní nedokonalost, kterou není ochoten si připustit” (Jan Zeman: Terorismus, Triton 2002, str. 86). Takovýto jedinec žije ve světě svých představ a hledá způsob, jak je uvést do praxe. Spojí-li se v člověku tento typ myšlení s potřebným charisma, stává se z něj ideální teroristický vůdce. Nemusí v něm ani nutně dřímát potěšení

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

z násilí a většinou tomu tak skutečně není. Na rozdíl od některých vojenských vůdců, kteří zabíjejí pro potěšení, řídí se tito terorističtí vůdcové pouze heslem “účel svěť prostředky”.

Při popisu psychiky islámského teroristy bychom také mohli použít termínu fanatismus. Pod tímto slovem se skrývá řada psychologických faktorů. Mezi základní patří úzkostný a vášnivý stav mysli, který záměrně a účelně vyhledává spory. Každého teroristu je tedy možné označit jako fanatika z důvodů prosazování vlastních hodnot a nedbání přitom ohledu na hodnoty ostatních. Poněkud problematičtější je dokazování toho, že každý terorista vyhledává boje a spory. Jistě ne všichni atentátníci mají čistě negativistický postoj ke světu. V odborných kruzích se tedy tento termín už trochu přežil a místo jediného slova fanatik bývá psychika teroristického vůdce charakterizována jinak. Například Günter Hole ji výstižně popisuje těmito prvky: nutností sebepotvrzení, absolutní platnosti ideje, nekompromisnosti a agresivního prosazení.

Pro teroristy obecně je také možné pojmenovat určité typické znaky smýšlení, které tvoří jeho životní styl. Mezi ně patří jeho vidění světa, které je značně zjednodušené, svět se dělí na ten nakloněný jemu a ten nepřátelský. Idea nebo víra, která u něj dominuje, je absolutizována. U čistě nábožensky motivovaných teroristů je dominující vírou samozřejmě islám, ovšem ve vlastním zkresleném podání. U těch, kteří islám používají pouze jako způsob ospravedlnění svých činů je touto ideou například víra v nutnost zničit nepřítele. Znakem teroristova smýšlení je také jeho silný pocit oprávnění k tomu, aby používal teror. Cítí nadřazenost sebe, či skupiny a povinnost činit vše, co uzná za vhodné nebo co přikáže vůdce. Terorista také většinou necítí žádný pocit zodpovědnosti za své činy. Odpovědnost přisuzuje obětem, společnosti, špatným podmínkám apod. Zajímavé na psychice teroristy je také projevování nadměrné citovosti a citlivosti v běžném životě. Průzkumy byl dokázán nadměrný zájem teroristů o charitativní akce a podobné aktivity. Vyniká také nadměrně citlivý vztah k přátelům a rodině.

Dobře naplánovaný útok může zcela pokazit jediný faktor, který je zcela nevypočitatelný- strach. I na dobře vycvičeného atentátníka musí dolehnout úzkostné pocity z neznámého, strach o vlastní život a hladký průběh celé akce. Atentátníci často sahají k nějakým prostředkům pomáhajícím strach zahnat. Mohou jimi být například látky jako alkohol nebo drogy. Často se ale spíše setkáváme s jakýmsi uměle navozovanými pocity afektovanosti. Vztek a zloba mohou dobře pomoci zahnat strach o úspěch i strach z vlastního zániku.

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

➤ Situace na Blízkém východě

Už ve středověku se setkáváme se vznikem myšlenkového hnutí, které dnes označujeme jako islamismus. Tím rozumíme přesvědčení muslimů, že Bůh je absolutním suverénem, který má v rukou politickou i právní moc. Zatímco u evropských demokratických národů je základem lid, islamismus hlásá právo Boha na určení vůdců a vytvoření zákonů. Ty jsou objevovány na základě veršů Koránu a dalších významných islámských knih. Islamismus je dnes rozšířen hlavně kvůli přesvědčení části muslimů o neschopnosti neislámských vlád na Blízkém východě. Právě na začátku středověku se z raného, čistého a mírumilovného islámu stal islám vynucený. Pokrok a věda byli téměř odmítnuti, za zřeknutí se víry hrozil trest ukamenování a započala válka proti nevěřícím. Z islámu se vydělily některé sekty, z nichž nejznámější jsou zřejmě assasínové, využívající teror k boji proti konkurenčním sektám. Dodnes se slovo assassinate užívá v angličtině pod významem „zabít, úkladně zavraždit“. Na přelomu 18. a 19. století žila alespoň polovina muslimů v koloniální nadvládě, což logicky vedlo k rozsáhlým diskuzím o prosazování islámu a muslimské svébytnosti. V této době se oddělilo křídlo učenců hlásajících doslovný výklad Koránu a hledajících záminku k vyvolání povstání a válek. K těm začalo docházet například v Indii nebo Rusku.

Trvajícím diskuzi o džihádu využil slepý student Umar Abdar Rahman k napsání své disertační práce čítající více než 2000 stránek. V ní píše mimo jiné o tom, že džihád akabar, tedy ten zaměřený proti vlastnímu egoismu, vůbec neexistuje a že islám by se bez násilí a válek nikdy nemohl rozšířit. Tyto myšlenky si rychle získaly celou řadu stoupců a podobné teze se začaly rozšiřovat. Podobným názorem, majícím řadu příznivců i odpůrců je ten, který hlásá existenci šestého pilíře islámu- džihádu. S ním přišel jeden z Rahmanových obdivovatelů Abdassalam Farag. Právě tyto dva muži začali svými vratkými tvrzeními nabízet rádobu vědecké ospravedlnění násilné činnosti. Uman Abdar Rahmanovi se podařilo spojit řadu menších islámských skupin pod organizaci Gamá al-Islamíja, která později přešla pod vedení Usámy bin Ládina s názvem al-Džihád al-Islámí.

Dalším popudem ke vzniku terorismu byly události, které se staly v 80. letech dvacátého století. Vše započala revoluce v Íránu v letech 1978-79 vedoucí k vytvoření států muslimských šíitů. Tím byla zvednuta vlna šíitského násilí na celém blízkém východě, které se dostalo nemalé pomoci i od íránské vlády. Zasažen byl také západní svět například násilným zadržováním amerických pracovníků ambasády v Teheránu. Íránská revoluce se

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

stala inspirací pro válku v Libanonu. V ní se šíitským teroristům podařilo dosáhnout značných úspěchů v bojích proti Izraeli a západním jednotkám. Poslední významnou událostí byla válka v Afganistánu. Při ní se podařilo muslimům takřka z celého světa porazit sovětský režim. Po tomto úspěchu vytvořili militantní a oddaní muslimové, tzv. mudžáhidové, jakési revoluční jádro celého Blízkého východu. Důležité byly také ekonomické a společenské krize v jednotlivých státech, díky nimž se mudžáhidy stávalo stále více mladých mužů, kteří jinak nenacházeli žádné odpovídající živosti uplatnění.

Zřejmě nejnapjatější politická situace panuje v současnosti v Íránu. V 60. letech došlo k nebyvalému otevření Íránu západním vlivům. Tím došlo k napětí mezi náboženskými fundamentalisty a vládcem, nesoucím titul šáh. Zvýšení práv žen, větší spolupráce s USA i hospodářské reformy příliš nesouhlasily s tradicemi této země. Podporu vláda nalézala u běžného lidu, avšak extrémističtí muslimové započali radikální odboj. V 70. letech dosáhly boje mezi šáhovou vládou a teroristi největší brutality. Hlavní představitel teroristů Chomejní utekl do Iráku, ze kterého byl v roce 1978 vypovězen díky šáhovým jednáním. Přesídlil do Paříže, ze které díky evropským moderním prostředkům vedl revoluci faxem a telefonem. Situace v zemi byla natolik vyhrocená, že se šáh rozhodl pro útěk, který okamžitě přiměl Chomejního k návratu do Íránu a vyhlášení Islámské republiky. Chomejní, který se do této chvíle snažil násilí vyhýbat, nyní využíval všech prostředků teroru pro nastolení pořádku v zemi. Šáhem budované vztahy s USA byly samozřejmě okamžitě zpřetrhány a do historie vstoupil výrok „Toto není zápas mezi Spojenými státy a Íránem. Je to zápas mezi Íránem a rouháním.“ (Ajatolláh Chomejní).

V roce 1979 vtrhlo kolem 400 íránských studentů na americkou ambasádu, kde se jim podařilo zadržet 49 Američanů. Ve snaze osvobodit tyto zajatce provedla americká vláda nezdařilou operaci Delta Force, která vedla kvůli pouštním bouřím ke zničení 3 amerických vrtulníků a smrti 8 mužů, nic jiného však nepřinesla. Rukojmí byli propuštěni na svobodu až po 444 dnech věznění. V Chomejního Islámské republice byl terorismus používán jako nástroj státní moci. Vojenské sklady byly zabráný a vytvořena byla organizace Islámské revoluční gardy, která měla za úkol bojovat proti opozici. Íránská vláda se stále častěji stávala cílem teroristů, odhady říkají, že v této době zemřelo jeden až dva tisíce vládních představitelů. Vláda naopak velmi krvavě potírala protesty a jakýkoli odpor v zoufalé snaze udržet výsledky revoluce. V roce 1981 uprchl vůdce Lidových bojovníků z Íránů a tato skupina ztratila svoji dřívější moc. V roce 1989 uvalil Chomejní trest smrti na Salmana Rushdieho, autora knihy Satanské verše. Kniha byla prohlášena za svatokrádež a rouhání.

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

Tento britský muslim se okamžitě ukryl a byl chráněn britskou policií. Aféra okolo Satanských veršů způsobila útoky na britské rady, nepokoje v Pákistánu a Indii. V 90. letech byly páčány útoky na překladatele a vydavatele této knihy po celém světě. Po vyjednávání s EU nakonec íránská vláda prohlásila, že se nebude za každou cenu snažit Rushdieho zabít.

Útoky na íránské disidenty, kteří emigrovali do jiných zemí, nejsou také ničím neobvyklým. Íránští emigranti často pobývají v evropských státech, například v roce 1989 byli zavražděni 3 disidenti pobývající v Rakousku. Podobné útoky řeší evropské soudy obtížným vyjednáváním o vydání útočníků z jejich původní země. Z podobných útoků pak většinou bývá nařčena právě íránská vláda.

Írán se stal zemí, o které se obecně mluví jako o největším přívrženci terorismu. Je podezříván z financování revolucí a radikálních skupin na celém Blízkém východě. V roce 1988 bylo během tradiční poutě do Mekky zabito 257 íránských poutníků. Írán obvinil Saudskou Arábii a vyzval ke svržení saudskoarabské královské rodiny. Spory těchto dvou států se přiosťrovaly při řadě operací namířených proti saudskoarabským aeroliniím a vyvrcholily při výbuchu dvou pum při cestě poutníků ze Saudské Arábie do Mekky, zraněním saudského vojáka výbuchem další nálože, vraždou saudského diplomata a atentátem na saudského představitele v Pákistánu.

V zemích Perského zálivu působilo několik šíitských revolučních teroristických skupin podporovaných Íránem. V roce 1987 se těmto teroristům podařilo uskutečnit teroristický útok v Kuvajtu na místní ropná zařízení. Přibývaly další útoky na ropné rafinerie, pobočky jedné americké banky a ambasády USA a Francie. Za poslední jmenovaný čin bylo v Kuvajtu uvězněno 17 šíitských radikálů, jejichž zadržování měla zabránit sérii teroristických útoků. Z nich nejdramatičtější byl únos letadla kuvajtské letecké společnosti, které následně přistálo v Íránu. Únosci ale po 16 dnech zadržování uprchli a útok si tak vyžádal jen 2 oběti.

Súdán patří mezi země, které terorismus také aktivně podporují. Na jeho území se nachází výcvikové tábory mnoha protizápadních organizací. Súdán se svými protizápadními a protiizraelskými aktivitami netají a súdánské fundamentalistické organizace jsou otevřené i pro muslimy z jiných zemí. Sídlo zde mají organizace jako Hamás, Hizballáh, Abú Nidala a další. Do očí bijící je také úzká spolupráce Súdánu s íránskou vládou.

Nenáboženská vláda Egypta se také potýká s terorismem. První teroristická organizace Egypta vznikla už v roce 1928 pod názvem Muslimské bratrstvo. Tehdy patřil Egypt pod anglickou nadvládu a zakladatel této organizace Hasan al-Banna se snažil vymýtit z mladých

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

muslimů zhoubný západní vliv. Vůdčí intelektuál Sajíd Kutb je autorem teorie, podle níž Alláh vyžaduje zabíjení nevěřících. Muslimské bratrstvo používalo teroru spíše příležitostně. Hlavním cílem bylo zakládání vlastních škol a mešit. Po občanských nepokojích v letech 1946-48 bylo ale egyptskou vládou zakázáno. Později bylo znovu povoleno a začalo sloužit jako krycí organizace ilegálních egyptských skupin Islámský džihád a Islámská skupina. Islámská skupina se snaží destabilizovat vládní režim útoky na turistické cíle. Cílem bylo zastavení přílivu turistů, čehož se Islámská skupina snaží dosáhnout útoky na autobusy, výletní lodě a turistická střediska. Islámský džihád útočí přímo na politické a vojenské představitele a zřejmě právě jeho stoupenci mají na svědomí vraždy politických představitelů včetně prezidenta Sadata v roce 1981. Sílou těchto organizací je rozsáhlá podzemní síť přívrženců. Tu si vybudovaly mimo jiné i díky trefné humanitární pomoci muslimům po zemětřesení v Káhiře v roce 1992, zatímco vládní pomoc byla špatně zorganizovaná a bezúčelná. Islámská skupina a Islámský džihád působí i na mezinárodní úrovni. Stojí zřejmě za útoky na egyptskou ambasádu v Pákistánu v roce 1995. To vedlo Egypt k většímu zájmu o zahraniční financování terorismu a za hlavní viníky označila právě Írán a Súdán.

V Alžírsku se terorismus začal rozmáhat po získání nezávislosti na Francii v roce 1962. Od tohoto roku vládla Národní osvobozená fronta, jejíž postupy ale zdaleka nebyly demokratické. Protesty proti tomuto režimu byly potlačeny velmi krvavě s použitím teroru, výsledkem demonstrací ale byly první svobodné volby v roce 1990. Ty jasně vyhrála alžírská fundamentalistická Islámská fronta spásy (FIS). Před dalšími volbami se její čelní představitelé rozhodli pro násilný střet s orgány moci, jelikož se bály neúspěchů. To vedlo k další vlně nepokojů a protestací fundamentalistů požadujících islámský stát. Další nepokoje vyvolala i snaha policie odstranit islámské symboly z radnic ovládaných FIS. Muslimové byli vyzýváni představiteli FIS k připojení se k džihádu, reakce vlády byla opět násilná. Ve volebním programu FIS převládaly zákony Koránu. FIS slibovala nastolení svatého zákona islámu, nerovnováhu žen, zákaz alkoholu, velmi omezenou spolupráci se zahraničím. Samozřejmě obavy o budoucnost země vedly prezidenta až k zákazu FIS, na což nemohlo být odpovězeno jinak, než další vlnou nepokojů. Alžírská Vysoká státní rada vypracovala zákon, podle nějž se nesmí žádná strana opírat pouze o náboženství. Při snahách potlačit FIS byly zabity tisíce vojáků, policistů i civilistů. FIS na odpor reagovala prvním teroristickým útokem roku 1992 na námořní základnu v Alžíru. FIS se po své legalizaci sjednotila s několika menšími skupinami a přejmenovala na Islámskou armádu

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

spásy. Pod tímto názvem započaly série útoků, proti nimž byla vláda téměř bezbranná. Výbuch letištního terminálu, útoky na politiky, pumové útoky ve městech byly taktikou teroristů zpočátku, v roce 1993 se začali soustředit spíše na intelektuály země. Zabíjeni byli učitelé, lékaři, spisovatelé i novináři. V následujících letech se stalo Alžírsko zapovězenou zemí. Teroristé hrozili smrtí všem cizincům na území státu a skutečně zabili 24 turistů a diplomatů. Politická situace v zemi je stále nestabilní, i když se daří navazovat dialog s fundamentalisty a útoky už nejsou na denním pořádku.

Komplikovaná situace panuje také v Izraeli. Tento stát tvoří většinou židovské obyvatelstvo, významnou menšinu tvoří muslimové. Izrael zabírá asi 2/3 původního státu nazývaného Palestina a právě o obnovení palestinského islámského státu jde teroristickým organizacím Hamás a palestinský Islámský džihád. Ty odmítají cokoli západního a jakoukoli politickou shodu s Izraelem. Hnutí Hamás existuje od roku 1978 jako původně dobročinná organizace vedoucí mladé lidi k tomu, aby se stali pravověrnými muslimy. Svou militantní podobu získal až v roce 1987 po vypuknutí palestinského povstání. Hlavním cílem je zničení Izraele. Krátkodobým cílem je podle charty Hamásu ukončení okupace západního břehu Jordánu, pásma Gazy a východního Jeruzaléma. Dlouhodobým cílem je pak vytvořit muslimy ovládanou Palestinu rozkládající se od Jordánu až po středomoří. Hlavní sílu Hamánu v současnosti tvoří vysoce nábožensky postavení muslimové působící většinou mimo okupovaná území. Za teroristické útoky Hamásu odpovídá jeho křídlo nazývané brigády al-Kásim. Hlavním terčem jejich útoků je židovská populace na okupovaném území a v samotném Izraeli a židovské instituce. Zpočátku byl jejich odpor vyjadřován pouze demonstracemi, kamenováním a občanskou neposlušností, postupně přerostl k únosům izraelských vojáků a k nabádání muslimů k násilnému odporu, tzv. „revoluci nožů“. V září 1993 byla podepsána izraelsko-palestinská mírová dohoda, na kterou Hamás reagoval spojenectvím s Íránem a začátkem sebevražedných útoků. Izraelské orgány začaly členy Hamásu masově zatýkat, což ještě přiosťřilo izraelsko-palestinské vztahy. Sebevražedné teroristické útoky jsou součástí života Izraelců dodnes a znovu podepisovaná příměří jsou stále znovu a znovu porušována.

V Libanonu působí Íránem podporovaná teroristická organizace zvaná Hizballáh, což v překladu znamená strana Boha. Původní snahou stoupenců Hizballáhu bylo potlačení vlivu Izraele v jižním Libanonu. Silně protizápadní a protiizraelská orientace představitelů vypovídá o snaze vybudovat stát Libanon podobný Íránu. Íránská duchovní i materiální pomoc byla klíčová při formování dobře organizované teroristické organizace. V 80. letech

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

začal Hizballáh páchat pumové útoky s cílem založit čistě šíitský stát v Libanonu. Těmito sebevražděnými atentáty se později inspirovali i členové Hamásu. Jako příklad útoků, kterými se snaží západní vliv potlačit, můžeme uvést například sebevražděný atentát na vojenské objekty amerického a francouzského námořnictva v Bejrútu. Druhým cílem je údajná povinnost vyhladit stát Izrael. Hizballáh se zaměřuje na izraelské jednotky okupující jih Libanonu. Teroristé podnikají raketové útoky na izraelské vesnice a nebrání se ani útokům na jiné židovské cíle. Můžeme jmenovat například útok Hizballáhu na izraelskou ambasádu v Buenos Aires v roce 1992 nebo na židovské kulturní centrum v roce 1994.

Téměř na celém Arabském poloostrově působí teroristická organizace vedená saúdskoarabským multimilionářem Usámou bin Ládinem. Vznikla v roce 1979 pod názvem al-Káida. Tato organizace sdružuje řadu teroristů z celého východního světa, povětšinou sunnitů. Hlavním cílem je nastolení ryze muslimských států řízených Koránem v celém arabském světě. Tomu údajně nejvíce brání USA, které se snaží získat kontrolu nad touto oblastí. Proto je většina útoků nasměrována právě do Spojených států, nebo do států s Amerikou spolupracujících. Mezi nejznámější akce připisované této organizaci patří světově známý útok na mrakodrapy Dvojčata v New Yorku z 11. září 2001 nebo útoky v Keni a Tanzánii.

Kontrolní otázky:

1. V čem spatřujete nebezpečí Islámu jako víry pro současný terorismus?
2. Lze souhlasit, že islám podporuje terorismus?
3. V čem spatřujete aspekty využití - zneužití islámské víry pro ideologii stoupců a vůdců samozvaného IS?
4. Je islám nebezpečný a lze ho hodnotit jako bezpečnostní riziko v rámci současné mezinárodní politické scény?
5. Máte představu jakým způsobem a zda lze potlačit islámský terorismus?

ZÁVĚRY A DOPORUČENÍ

Protiteroristická opatření by měla zahrnovat kromě technického a represivního řešení i a to zejména systém dlouhodobé a systémové prevence a předcházení vyhroceným situacím v islámském kulturním prostředí. Především je nutné řešit problémy spjaté s nárůstem

Efektivní adaptace začínajících učitelů na požadavky školské praxe

islamisticky orientovaného teroru. Zřejmě nejpálčivější otázkou je spravedlivé vyřešení palestinské otázky a problém Jeruzaléma. Problematiku ekonomických a sociálních problémů islámského světa řešit citlivě a plně v souladu s islámskými principy (nevnucovat tzv. západní politický model). Bezpodmínečně zvýšit roli a respekt mezinárodního práva. Vyvarovat se přímé vojenské přítomnosti v islámských zemích za účelem ochrany represivních nelegitimních režimů. Všemožně podporovat dialog civilizací, vzájemnou podporu a toleranci.

Ovšem vymýtit terorismus ze společnosti je prakticky zcela nemožné. Velké náboženské, finanční, kulturní a politické rozdíly vybízejí k páchání dalších a silnějších teroristických akcí. Nelze se domnívat, že se tato situace změní, neboť dokud budou světu vládnout hmotné statky a politické, náboženské a jiné neshody, budeme nadále přihlížet velkému množství teroristických útoků.

POUŽITÁ LITERATURA

- Brzybohatý, M. *Terorismus*. 1. Vydání Praha. Police history 1999, ISBN 80-902670-1-7
Centrum bezpečnostních analýz. *Bezpečnostní témata 1/2001* (cit. 2008-05-12)
David, V; Malacka, M. *Fenomén mezinárodního terorismu*. Linde. Praha 2005. ISBN 978-80-7201-524-5.
Mendel, M. *S puškou a koránem*. Orientální ústav AV ČR, v. v. i. 2008